

TÜRK HALKLARI FOLKLORUNUN TOPLANMASI VE ARAŞTIRILMASINDA G. N. POTANIN'IN ROLÜ

Role of G. N. Potanin in Collection and Exploration of Folklore of
the Turkic Peoples

Ülker KAZANFARKIZI*

Özet: Grigori Nikolayeviç Potanin (1835-1920) türk-mongol halklarının folklorunun toplanmasına bütöv bir ömür harclamıştır. Onun türk-mongol halklarından topladığı folklor metinleri, onlara yazdığı bilimsel-teorik yorumlar enformasyon açısından bu gün de değerlidir. Folklor, etnografi ve mitoloji araştırmacılarının bu metinlere ihtiyacı ve onlara her zaman müracaat etmeleri G. N. Potanin'in topladığı folklor metinlerinin bilimsel değerinin göstergesidir. Bu gün de halk bilimsel araştırmacıları Genel Türk mitolojisinde bir çok karakterlerin, motif ve süjetlerin (tiplerin) varlığı ve özellikleri hakkında G. N. Potanin'in topladığı folklor toplularından ve onun teorik araştırmalarından kaynaklanmaktadır. Araştırılmış kaynakların zenginliği, versiyonların çok olmasına göre, G. N. Potanin'in eserleri her bir araştırmacı için kaynak olmuştur. G. N. Potanin'den öncesinde ve sonrasında böyle zengin folklor metinleri toplamağı hiç bir kişi başaramamıştır. G. N. Potanin'in topladığı folklor metinleri orijinallığı, yeniliyi ve tekrarsızlığı ile dikkat çekiyor.

Anahtar kelimeler: G. N. Potanin, folklor ekspedisyoları, toplama metodları, masal.

Abstract: G. N. Potanin has a specific position in collecting and investigation of Turkic peoples' folklore. His works are not outdated works which have lost their significance. As those theoretical problems are making think folklore researchers at the present and remain actual. Determination of variants of folklore texts gathered by G. N. Potanin in Azerbaijan folklore helps in comprehending culturological-genetic unity between Turkic peoples. Variants of the folklore samples he had gathered in many Turkic peoples including Azerbaijan folklore indicate their occupying important place in all Turkic folklore.

G. N. Potanin's huge works in the sphere of folklore studies and determining universal folklore plots, especially his opinions on Eastern origins of European and Slavic peoples are among world's significant researches of XIX-XX centuries.

* Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Folklor Enstitüsü

European science has become familiar with folklore of Turkic-Mongol peoples living in Siberia and Mongolia in a large scale through G. N. Potanin's works for the first time. G. N. Potanin had published more than two hundred folklore texts and their variants together with commentaries. The ethnographic materials he collected from minor Turkic peoples living in North-Western Mongolia are unique ones.

Key words: *G. N. Potanin, folklore of Turkic peoples, Turkic-Mongol peoples, Potanin's expeditions, Potanin's folklore collections, folklore publications, Russian Geographic Association*

1. Giriş

Orta Asya'nın Turan halklarının geleneklerinin ve folklorunun araştırılmasında G. N. Potanin'in hizmetleri benzersizdir. O, Altay'ın Rusya kısmında yaşayan türk halklarından – kazak, kırğız, uryanhay ve özbeklerin, Kotan ve Sibiryaya tatarlarının, Kukun ve Nan-şan salarlarının, Moğol halklarından halhas, buryat ve torgoutların, Ordos moğollarının, dürbütlerin, darhatların, şirongolların, haraların, şir-egurların, Çin halklarından tibetlilerin, tangutların ve dunkanların, Kazan ve Vyat'ta yaşayan votyakların (udmurtların), çuvaşların ve diğer halkların etnografyasını ve folklorunu toplayıp araştırmıştır. G. N. Potanin'in Türk ve Moğol halklarının folklorunu topladığı ve araştırdığı «Guzey Batı Moğolistan kayıtları», «Çin'in Tangut-Tibet yöresi ve Merkez Moğolistan», «Kazak-kırğız, Altay revayet, efsane ve masalları», «Doğu masalları», «Kırğızların ve Sibiryaya tatarlarının inanış, masal, mitoloji gelenek ve törenleri» ve b. eserleri folklor metinlerinin zenginliğine ve tekrarsızlığına göre çok önemlidir.

1. 1. G. N. Potanin'in folklor gezileri

Araştırmacılar G. N. Potanin'in birikimcilik faaliyetinden konuşarken onu bu alanın organizatörü gibi yüksek değerlendirmiş ve G. N. Potanin'in organize ettiği geziler hakkında ve bu gezilerin sonucu olarak basılan toplular hakkında pozitif fikir söylemişler. G. N. Potanin, karısı - A. V. Potanina ile beraber hayatının yarısını Orta Asya'da gezilerde geçirmiştir. Gösterdiği hizmetlerin sonucu olarak sağlığında «kocaman seyyah» adını almıştır.

1863-1864 yıllarında ilk geziye gittiği zaman G. N. Potanin yirmi yedi yaşındaydı. Coğrafya bilimcisi Karla Struven'in gezi ekibinde Potanin, Kazak çöllерinin Kuzey bölümüne, Altay'ın yukarı bölgelerine ve Cungarya Alatausu'na seyahat etmiştir. G. N. Potanin, herbari toplamakla beraber, hem de köçebelerin hayatı üzerinde gözlemcilik yapmıştır. Etnografik materyellerin toplanması gezilerinin programına ait olmasa da o, bu işi başarıyla sonuçlandırmıştır. Gezi

tamamlandıktan sonra Potanin, K. Struve ile beraber gezi sonuçlarını yansıtan bildiri türünden «Zaysan ırmağına kış seyaheti (1863-1864 yılının kışında)», «1864 yılı yazında Kuzey Tarbagatay'a seyahat» günlüklerini yayınlamıştır. Bu hizmetine göre G. N. Potanin, 1886 yılında Rusiya Coğrafya Cemiyeti'nin resmi referanscısı V. P. Vasilyevin teklifiyle Cemiyet'in oluşturduğu Konstantin ödülüne layık görülmüş ve Cemiyetin Onur üyesi seçilmiştir.

1876'da G. N. Potanin, Coğrafya Cemiyeti'nin gezi ekibinde kuzey-batı Moğolistan'a yola çıktı. Gezi ekibine G. N. Potanin'den başka eşi, topograf Rafailov, moğolşünas bilimci Pozdneyev ve naturalist Berezovski dahildi. Zaysan şehrinden yola çıkan ekib üyeleri Moğolistan'ın Altay bölgesini, Barkutu, Hamini, Dağlık Hankayı araştırmışlar. G. N. Potaninin bu gezisi önemli ölçüde başarılı olmuş ve gezi üyeleri nebatat, hayvanat, kuş ve böceklerle ilgili çok sayıda (300 nüsha) örneklerle geri dönmüşler. Ekib Altay ve Tyan-Şan'ın bir birinden ayrı, tamamen iki bağımsız dağlık ülke olduğunu bilmişler. Halbuki buna kadar onların Güney'den birleştiyi biliniyordu. Ekib üyelerinin topografik kayıtları Kuzey Batı Moğolistan'ın dağlık alanının netleştirmeğe olanak tanıyordu. Gezi zamanı ilk kez Ubsu-Nur gölünün Güney-Doğu sınırlarını belirlemiştir, Moğolistan ve Tyan-Şan dağlarında bir sıra göller bulmuşlardı. Seyyahlar şimdiye kadar avrupalılara belli olmayan bir kaç dağ zincirini keşfetmişler. Fakat G. N. Potanin, kendisinin seyyah hükuklarını kullanmamış ve haritada bu zincirlerin moğol muhafaza etmiştir. Bundan başka, G. N. Potanin, Moğolistan'ın bu kısmında rus tüccarlarının faaliyetine ilişkin yol kayıtları, geniş etnografik materyeller toplamış ve aynı materyeller doğrultusunda 1881 yılında «Kuzey Batı Moğolistan'la ilgili kayıtlar» eserinin iki bölümünü yayınlamıştır.

1879 yılında G. N. Potanin, sayca üçüncü, Moğolistan'a ise ikinci seyahatına başlar. Bu kez seyahatin amacı Rusya'nın Güney sınırlarına yakın alanın ve ilk seyahat sırasında Kuzey Batı Moğolistan'ın araştırılmamış kısmının araştırılması olmuştur. Altay Koç-Agaç'ında toplanan ekib üyeleri Ulakom ve Kobdo arasındaki büyük gölleri, o zaman Çine mahsus (şimdiki Tuva özerk ilçesindeki) Uluk-Hem ve Ko-Hem ırmaklarının yukarı akarlarını araştırmışlar. 1880 yılının ilk baharında G. N. Potanin, seyahetini devam ettirmek niyetindeydi, hatta RCC bunun için ek para da ayırmıştı. Maalesef bu devirde Uryanhay ilçesi ve Moğolistan üstünde Rusya ile Çin arasında diplomatik ilişkilerin kötüleşmesi bu seferin yarıda kalmasına neden oldu.

Toplanan kaynaklar esasında 1883 yılında G. N. Potanin'in «Kuzey Batı Moğolistan'la ilgili kayıtlar» kitabının daha iki bölümü yayınlanır. Bu bölümlere araştırmacının günlükleri, flora ve fauna ile ilgili kayıtları, Türk ve Moğol

kabileleri, onların dinsel, halk bilimi hakkında bilgileri dahil idi. Topluda Altay`dan, Semipalatin ilçesinin Baynaulsk`tan kayıt edilmiş destanlar, masallar, efsane ve revayetler de yer almıştır. Önceki turlarda olduğu gibi, bu seyahatta da G. N. Potanin, topladığı folklor örneklerini çevirmenin yardımıyla kaydaalmıştır. İlk seferinde çevirmenliği kırgız dilini güzel bilen Mihalenkov yapmıştır.

Yanında çevirmen olmadığı zaman G. N. Potanin, rusça bilen yerel sakinlerin de yardımından yararlanmıştır. Aslen teleut Çuvalkov böyle şahıslardan biriydi. Ulale`de misyonerlik eğitimi alan Çuvalkov rusçayı güzel biliyor ve rusçadan Altay diline çeviriler yapıyordu. Uluhema ve Huahema vadisinde yaşayan uryanhaylılardan kayda alınmış masalların çevirisini de o yapmıştır. Çuvalkov aynı zamanda güzel konuşmacıydı ve topluya dahil metinlerin bir kaçını o söylemiştir. Bundan başka, teleut geleneklerini ve rivayetlerini daha yakından bilen Mihail Çuvalkov, Potanin`e Erliy`in onuruna düzenlenen şaman töreninin izlenimini vermiştir.

G. N. Potanin, kendi söyleyişlerini şamanlar, bilgili ve eğitimsiz lamlar, profesyonel destan konuşmacıları, sıradan insanlar gibi değişik tabakalara mahsus insanlar arasından seçiyordu. Doğru, birçok türlerin, özellikle destan konuşmacılarını bulmak her keresinde başarılı olmuyordu. Moğolistan`a düzenlenen turlar bu açıdan başarılı geçmiştir. G. N. Potanin, Altay ve dürbütler arasında destan konuşmacılarına rastlamış ve simli aletin yardımıyla onlardan birkaç hikaye kaydetmiştir. G. N. Potanin, bazen konuşmacıları ele almak için söylediği metinlerin karşılığında onlara para da teklif ediyordu. Köken olarak dürbütlü Sarısın, böyle konuşmacılardan biriydi. G. N. Potanin`in onunla ilk görüşmesi Ulangam`da oldu. Fakat G. N. Potanin, yolculuk üzere olduğu için onunla fazla konuşmamış, geri dönene kadar İrin-Sayan destanını kaydetmesini ondan rica etmiştir. Yaptığı işin hakkını gümüş para ile ödeyeceğini vadetmiştir. Sarısın, yazı savadının olmasına rağmen destanı kayd etmiyor. Kobdo`dan döndükten sonra G. N. Potanin, tekrar Sarısın`le görüşmüş ve yedi güne İrin-Sayan destanını kaydetmiştir. Hangalov ve Palkin ise dastanın rusçaya çevirilmesine yardım etmiştir.

Halk ne kadar namelum ve sirlidyisa, G. N. Potanin`in de o halkın yaratıcılığını öğrenmek hevesi bir o kadar güçlüydü. Kendisi de söylediği gibi, onda merak doğuran kabileleri tanımak içgüdüsu uyanıyordu. Onların hayatını gözlemlemek için G. N. Potanin, her bir tesadüften yararlanmıştır. O, «medeniyyetsiz halka» sevgi ile yaklaşır, onların güvenini kazanır ve insanlar onun karşısında korkmadan bildiklerini paylaşıyorlardı (Potanin). A. V. Potanina, turun günlüğünde yazıyor: “Etraftaki moğollar misafir geliyorlardı. Onlar çaya davet

ediliyorlar ve Griqoriy Nikolayeviç misafirlerden kendi için faydalı bilgileri, her hansı efsaneyi, tarihi olguyu ve ya masalı becere bildiyi kadar detaylı öğrenmeye çalışıyordu. Bazen konuştuğu kişiyi heveslendirmek için G. N. Potanin, kendisi güzel hikaye anlatmağa başlıyordu. Tokrayu bölgesi sınırında yaşayan yereı halk G. N. Potanin'e «güzel kalbli aksakal» ismi vermeleri de ona olan sevgiden kaynaklanıyordu.

1884 yılında G. N. Potanin, Kuzey Çin'e ve Tibet'in Doğu kısmını öğrenmek amacıyla Tibet'e tura başlar. Üç yıl sürmesi öngörülen seyahat için devlet tarafından otuz min rubl civarında para ayrılmış, hatta imparator turun belirlenmiş yere ulaşması için rus harp gemisinin kullanılmasına izin vermişti. Bu da seyyahlara kendi amaçlarını gerçekleştirmek ve büyük bir alanda iş yürütmek için geniş olanak sağlamıştır. Bu sefer esnasında G. N. Potanin'i topograf A. L. Skassi ve naturalist Berezovski arkadaşlık ediyordu.

Böylece 1884 yılında G. N. Potanin'in başkanlığındaki ekib «Minin» harp gemisinde Odessa'dan yola çıkar, Süveyş kanalını geçerek Hindistan'ın etrafına dönmekle Çin'e varır. Seyahat süresinde onlar Kuku-Hoto şehrinde, Ordos'un Doğu tarafında, Lançjou, Nan-Şan, Sunpan şehirlerinde, Kukunor gölü kıyısında, Doğu Moğolistan'da ve Doğu Hangay'da olmuş ve 1886 yılının son baharında Kyahte şehrinde son gözlemlerini yürüttükten sonra geri dönmüşler. Seferin sonuçları G. N. Potanin'in iki ciltlik «Çin'in Tangut-Tibet etrafı ve Merkezi Moğolistan» eserinde yer almıştır. Birinci ciltte oldukları ülkelere, halklara, yerel nüfusun işine, yaşamı konusunda makaleler, ikinci ciltte ise Nan-Şan'da ve Tibet etrafında yaşayan moğol kabilelerinin dili, masalları, efsane ve rivayetleri yer almıştır. Topluda hem de topograf A. L. Skassi'nin seyahat ettikleri yolun haritası, Berezovski'nin nebatat ve zooloji ile ilgili zengin koleksiyonundan da bahsedilmiştir. G. N. Potanin'in seyahatı o devirde devlet tarafından üst düzeyde karşılanmış ve turdan döndükten sonra imparator ona yaptığı işin karşılığında hayatı boyunca sekkiz yüz rubl bahşış verilmesini emretmiştir.

G. N. Potanin'in temelli topluları, çok sayıda makaleleri bu turların sonucuydu. Bu eserler Orta Asya'nın, Sibirya'nın ve şimdiki Kazakistan'da yaşayan halkların folkloruna ve etnografisine ait zengin materyellerden ve teorik araştırmalardan oluşuyor. Hakikati inkar etmeden söyleye biliriz ki o döneme kadar hiç bir rus yolculuğundan Orta Asya'da bu kadar geniş alanı, nüfusun hayatını, tarih ve botaniğini, coğrafyasını ve mitolojisini araştıran böyle büyük bilimsel araştırma yürütülmemiştir.

1. 2. G. N. Potanin`in seyahat bildirileri

G. N. Potanin`in seyahat bildirileri Rusya Coğrafya Cemiyeti tarafından yayınmıştır. Bu günlükler, M. N. Prjevalski`nin eserleri ile beraber Orta Asya halklarının etnografisinin ve bu alanın coğrafisinin öğrenilmesinden önemli kaynaga dönüşmüştür. G. N. Potanin`in «Moğolistan`a seyahat», «Çin`in TanGut-Tibet bölgesi ve Merkez Moğolistan`a 1884-1886 yıl seyahati», «1892-1893 yıllarında Sı-çuan`a ve Kuzey-Doğu sınırına seyahat kayıtları», «1899 yılının yazında Büyük Hinka`nın orta kısmına seyahat», «Doğu Sibiry, Moğolistan, Tibet ve Çin`e seyahatler hakkında A. V. Potanina tarafından tertib edilmiş makalalar toplusu», «G. N. Potanin`in Çin`e, Tibet`e ve Moğolistan`a seferi», «1893 yılının yazında Zaysan gölünden ve Kara İrtışın ırmağından Markagöl`e ve Sarıdağ dağlarına kadar seyahat» eserlerinde seyahat ettiği ülkelerin iklimi, coğrafi yapısı, nüfusunun yaşamı, dini, gelenekleri, etnografisi hakkında son derece titizlikle bilgi verilmiştir. G. N. Potanin`in seyahat günlükleri döneminin ünlü seyyahları - Pallas ve Gmelin`in seyahat günlüklerine benzedilmiştir. Daha XX. yüzyılın başlarında D. A. Klemenç haklı olarak yazmıştır: «G. N. Potanin`in değerlendirilmesi daha ileridedir. Yalnızca Şunu söylemek yeter ki şimdi G. N. Potanin`in işlerini dikkate almadan Moğolistan`ın araştırılması katiyen akıllamazdır. Onun eserlerinden naturalist de, tarihçi de, etnograf da yararlanır. G. N. Potanin`in kitapları seyahat benzetilerinin sıradan amatörleri için hiçbir merak uyandırmayacaktır. Bu kadim seyyahlar Pallas ve Gmelin`in yıllar geçtikçe kendi önemini kaybetmeyen günlükleri gibi işlek günlüklerdir. Kadim seyyahların detaylı ve net, çok şeyi bildiklerine ve hiç bir şeyi dikkatden kaçırmadıkları için her şeyi anında düşünmek ve az sözle çok şeyi yorumlamak kabiliyeti, her türlü gevezelikten ve kendini ispatlama çabalarından uzak olmak gibi qiymetli husularının hepsini biz G. N. Potanin`de de görüyoruz» (Klemenc).

G. N. Potanin devrinin en büyük seyyahlarından biri olmuştur. Onun ismi P. P. Semenov, Tyan-Şanski, N. M. Prjevalski, M. V. Pevsov, P. P. Kozlov gibi seyyahlarla bir sırada anılıyor. Bu seyyahları birleştiren ortak husus onların Orta Asya`ya olan meraklarıydı. Ancak G. N. Potanin`in faaliyeti zenginliğine ve çeşitliliğine göre bu sraya dahil olan seyyahlardan farkıydı. G. N. Potanin`in Orta i Asya`ya düzenlediği seferler yalnız coğrafi merakından dolayı deyildi. Bu turlar sayesinde rus bilimi dil, folklor, etnografi, tarih, geoloji, zooloji ve botanika ile ilgili olgularla zenginleşmiştir. Bu materyellerin Türk, Moğol, Tangut, Dungan, Çin, Altay, Buryat, Kalmık, Kırgız ve Çuvaş halklarının biliminin, maddi ve manevi kültürünü ve meişetinin öğrenilmesinde rolu çok önemlidir. G. N. Potanin`i N. M. Prjevalski ile karşılaştıran araştırmaçıların hepsi insanlarla ünsiyet ve geçimi açısından birinciye üstünlük sağlamışlar. M. N. Prjevalski`nin gözlemleri

mesafeden gözlemleriydi G. N. Potanın'de bu gözlemler dahiliydi. G. N. Potanın bu halkların arasında yaşamış, onların hayatlarının niteliklerini öğrenmiştir.

Tümüyle, G. N. Potanın, Moğolistan'da iki yıl olmuş, seferinin materyellerinin hazırlanmasına üç yıl sarfetmiştir. 1881-1883 yıllarda Petersbug'da onun «Doğu-Batı Moğolistan'la ilgili kayıtlar» eseri (dört ciltte) yayınlanmıştır. Kendisinde turların yol haritasını, Moğolistan, Altay ve Tuva'da yaşayan halkların yaşam ve kültürü, etnik yapısı, aile münasebetlerini, düğün gelenekleri, çocuk oyunları, coğrafisi, bitkileri hakkında bilgileri, yerel bitki ve hayvan isimlerinin latin dilinde alternatifini, Kuzey-Batı Moğolistan'dan halkların göç haritasını ve diğer materyeller kendi önemini bu gün de kaybetmeyen ansiklopedi türünde eserlerdir. Moğolistan'a seyahatlerinden ve «Kuzey-Batı Moğolistan'la ilgili kayıtlar» eserini yazdıktan sonra G. N. Potanın, RCC'nin en önemli araştırmacılarından biri olmuştur. Bu eserinden başka G. N. Potanın, bir satır bile yazmasaydı da onun ismi bilim tarihinde yine saygıyla hatırlanacaktı.

1. 3. Türk halklarının folklorunun toplanması düşünceleri

G. N. Potanın` göre Türk halklarının folklorunun, mitolojisinin toplanmasını önemli kılan husulardan birisi de onların dünya kültürünün gelişiminde önemli paya sahip olmaları ile ilgilidir. G. N. Potanın kendisi de araştırmalarında, makalelerinde, arkadaşlarına yazdığı mektuplarında Türk folklorunun toplanmasının önemini vurguluyor, araştırmacıları, bu işle ilgilenen her bir kişiyi bu işe sevketmeye çalışıyordu. G. N. Potanın`e kadar Doğu'ya yönelik topluların büyük bir bölümü dilcilik amacıyla yapıldığından onlar halk bilimi araştırmacıları için o kadar da önemli değildi. Çünkü her hangi bir halkın gramer formlarını ve leksik eklerinin öğrenilmesi için değişik tiplerin ve versiyonların kayda alınmasına gerek yoktu. Bunun için bir kaç metin, metinlerden parçaların da kayda alınması yetiyordu. O yüzden de G. N. Potanın, halk bilimi örneklerini toplamak için Orta Asya'ya folklorculuk bilgilerine sahip araştırmacıları göndermeği teklif ediyordu. G. N. Potanın'ın onlara bu kadar önem vermesinin bir sebebi de onların Doğu halklarının dillerini bilmesiydi. G. N. Potanın düşünüyordu ki araştırmacıların dil bilmesi onlara konuşmacılar ile irtibata geçmeğe ve metinleri konuşmacı ve milli niteliği muhafaza etmekle kayda almağa yardım edecektir.

G. N. Potanın küçük Türk halklarının bağımsız kültürel gelişiminden yana olmuştur. Onun fikrinde diğer halkların yok olup ortadan kalkmasının önüne geçmek, onların kültürlerini korumak, onlarda kendilerine güven yaratmak ve kendi gelecekleri konusunda düşünmeyi yüğlemek rus aydınlarının görevidir. G. N.

Potanin, Avrupa filologlarının «ari egolarından» sinirlenir ve böyle düşünüyordu ki bilim adamlarının sahara halklarına karşı acımasızlığı bilimin gelişimini aksatır.

Artık kaydedildiği gibi, G. N. Potanin, Sibirya, Moğolistan ve Orta Asya sahara ve dağ eteklerinde yaşayan küçük halkların koruyucusu ve hamisi gibi görülmekteydi. O, halka ve onun yaratıcılığına demokratik bakışlarla yaklaşarak yazıyordu ki şarkılarda ilahi sevgisini terennüm eden her halkın yaşamak ve yaratmak hakkı vardır (Potanin). Kazak aydınlarının folklor toplama işine celbedilmesi konusunda G. N. Potanin yazıyordu ki kazaklarda milli düşünce şüuru oluştuğca halkının tarihine merak duyan ve onu öğrenmek isteyen aydın kişiler de yetişiyor. Bu aydınları da celb etmekle folklorun toplanmasını daha da kolaylaştırmak mümkündür (Potanin).

Yalnızca kazakların deyil, öylece de Sibirya'nın folklorunun, sözel irsin şimdiye kadar toplanmaması G. N. Potanin'i kaygılandıran nedenlerden biriydi. Rusya'ya dahil olan her hangi ilçelerin kendisinin ayrıca masal toplusu olduğu halde, Sibirya'nın böyle bir topluya sahip olmaması kendi Vatanını seven bir insan gibi onu çok kaygılandırıyor. G. N. Potanin düşünüyordu ki Sibirya masalları eskici yapısını daha iyi muhafaza etmiş, çağdaş yaşam biçimlerinden fazlasıyla etkilenmemiştir. Bu nedenden onların toplanması bilim için daha faydalı olabilir. N. M. Yadrinçev'e yazdığı mektuplarda G. N. Potanin, onu köy öğretmenlerini de celbetmekle Sibirya masallarını toplamağa çağırırdı.

G. N. Potanin her yeri gezmenin ve her yerden folklor toplamanın yalnızca bir kişinin becerebileceği bir iş olmadığını düşünüyordu. Bu yüzden de yerel halkın da celbedildiği folklor noktaları oluşturulmalı ve folklorun toplama işi sistemli şekilde yürütülmelidir. Folklor noktalarının yardımıyla toplanan folklor örneklerini ise sonradan bu bölgeye gönderilen turlar aracılığıyla elde etmek olabilir (Potanin). Göründüyü üzere, G. N. Potanin, folklor örneklerinin toplanmasında turlara özellikle önem kazandırır ve kendisi de bu seferlere aktif biçimde katılıyordu.

Sonuc

Griqoriy Nikolayeviç Potanin'in (1835-1920) Türk-Moğol halklarından topladığı folklor metinleri ve bu metinlerle ilgili bilimsel eserleri bilime hizmetin sonucudur. O, bu hizmete bütün ömrünü adanmıştır. G. N. Potanin'in Türk-Moğol halklarından topladığı folklor metinleri, onlara yazdığı bilimsel-teorik yorumlar bilgi açısından günümüzde de değerlidir. Folklor, etnografi ve mitoloji araştırmacılarının bu metinlere gereksinimi ve onlardan her zaman yararlanmaları G. N. Potanin'in topladığı folklor metinlerinin bilimsel değerinin göstergesidir. Bu

gün de halk bilimi araştırmacıları Genel Türk mitolojisinde bir çok karakterlerin, motif ve süjetlerin (tiplerin) varlığı ve özellikleri hakkında G. N. Potanın'ın topladığı folklor toplularından ve onun teorik araştırmalarından kaynaklanırlar. Araştırılmış kaynakların zenginliği, alternatiflerinin çok sayıda olmasına göre G. N. Potanın'ın eserleri her bir araştırmacı için kaynak olmuştur.

KAYNAKÇA:

1. Potanin G. N. (1988) Pisma. V 4 tomax, T2, İrkutsk.
2. Neklyudov (1974) Istoričeskiye vzaimosvyazi tyurko-mongolskix folklornıx tpadişiy i problema vostočnıx vliyaniy v evropeyskom epose / Tipologiya i vzaimosvyazi srednevekovıx literatur Vostoka i Zapada. M. : Nauka.
3. Oldenburg S. (1915) Ne dovolno. Jurnal "Russkaya mısl", kniga 9.
4. Klemenç D. A. (1986) G. N. Potanin. Literaturnoe nasletstvo Sibiri, V 7 tomax, T. 7, Novosibirsk.